

Bag om visionen – på skolerne

Marts 2020

Indholdsfortegnelse

1. FORORD	2
2. VISIONEN: FRA MIDDELFARTBARN TIL VERDENSBORGER	3
2.1 VERDENSBORGEREN	4
2.2 FIRE STRATEGISKE PEJLEMÆRKER.....	5
3. PEJLEMÆRKET "EN VERDENSBORGER FRA MIDDELFART"	7
3.1 INTERNATIONALISERING – FRA LOKALT INDBLIK TIL GLOBALT UDSYN	9
3.2 DEMOKRATI OG FÆLLESSKABER.....	11
3.3 ENTREPRENØRSKAB OG INNOVATION	12
3.4 DIGITAL DANNELSE OG TEKNOLOGIFORSTÅELSE	15
4. PEJLEMÆRKET "BÆREDYGTIGHED SOM FUNDAMENT"	18
5. PEJLEMÆRKET "EN SKOLE I BEVÆGELSE"	20
5.1 MENTALT – MED HOVEDET	20
5.2 FYSISK – MED KROPPEN.....	21
6. PEJLEMÆRKET "EN ATTRAKTIV FOLKESKOLE"	23
6.1 EN HELHJERTET SKOLEDAG FOR ELEVERNE	23
6.2 TRYGHED OG SAMMENHÆNG I OVERGANGE	26
6.3 ET RESPEKT- OG TILLIDSFULDT SKOLE-HJEM-SAMARBEJDE.....	27
6.4 EN HELHJERTET ARBEJDS DAG FOR MEDARBEJDERE OG LEDERE	27
6.5 ET KRAFTCENTER OG AKTIV FOR LOKALSAMFUNDET	28
7. KONKRET INSPIRATION.....	29
7.1 EN VERDENSBORGER FRA MIDDELFART	29
7.2 BÆREDYGTIGHED SOM FUNDAMENT	31
7.3 EN SKOLE I BEVÆGELSE.....	32
7.4 EN ATTRAKTIV SKOLE	33
8. REFERENCER OG SUPPLERENDE LITTERATUR.....	35

1. Forord

Byrådet godkendte i september 2019 en samlet vision og strategi for folkeskolen, Ungdomsskolen og Musikskolen i Middelfart Kommune.

Visionen bærer navnet "Fra Middelfartbarn til Verdensborger". Den fortæller om vores fælles ambition om at uddanne og danne vores børn og unge til at være livsduelige verdensborgere.

Med afsæt i den godkendte skolestrategi har forvaltningen udarbejdet to supplerende hæfter til skoleområdet. En "Kort og Godt" om visionen og denne "Bag om" visionen. Det første hæfte giver et indblik i og kort rids af visionen og de strategiske pejlemærker, mens dette hæfte folder dem ud. Det giver således et indblik i noget af det, vi allerede gør for at realisere visionen, men udfolder også visionens centrale begreber, fx helhjertede skoledage, og giver inspiration til, hvordan der kan arbejdes videre hermed på skolerne.

Vi ønsker med visionen ikke at ensrette eller strømline folkeskolerne i Middelfart Kommune. Tværtimod ses de lokale variationer og særpræg som en klar styrke ved skolerne i Middelfart Kommune. Vi ønsker dog at tydeliggøre retningen for skolevæsenet – for det samlede børne- og ungeområde.

Vi håber derfor, at I kan genkende jeres egen praksis, men også at I vil finde inspiration til flere veje ind i visionen, og at I vil inddrage hæftet i jeres faglige dialoger lokalt. Jeg glæder mig til at fortsætte dialogen om retning og perspektiv i visionen i det fremadrettede arbejde.

God læselyst – og arbejdslyst!

Skole- og dagtilbudschef
Grete Berggren

2. Visionen: Fra Middelfartbarn til Verdensborger

I Middelfart Kommune har vi ønsket at udvikle en sammenhængende dannelsesstrategi for de 0-20-årige. Det har vi, fordi vi skal være sammen om at give vores børn og unge en tro på, at de hver og en kan bidrage til en ny og bedre verden. Og det har vi, fordi vi skal være sammen om at sikre sammenhæng og progression i børn og unges læring, trivsel og udvikling fra barndom til ungdom.

Figur 1: Fra Middelfartbarn til Verdensborger - samlet vision

Visionen "Fra Middelfartbarn til Verdensborger" er et udtryk for, hvad vi drømmer om, at ethvert barn og enhver ung, der er opvokset i Middelfart Kommune tager med sig i rygsækken, når han eller hun skal videre i voksenlivet. Det handler med andre ord om, hvilke værdier og fortællinger, som vi ønsker, at et Middelfartbarn skal kende og kunne kendes på af andre i verden – såvel lokalt, nationalt som globalt.

Visionen skal således bidrage til at tydeliggøre et sæt "Middelfart-kendetegn" ved de børn og unge, der har haft deres opvækst og skolegang i Middelfart Kommune. Og derved hvilken uddannelse og dannelse, vi gerne vil give kommunens børn og unge.

2.1 Verdensborgeren

“Det smukke billede af jorden set udefra ændrer noget i langt de fleste mennesker. Det minder os om klodens lidenhed og sårbarhed; om, at det er rigtigt, at alt på kloden er forbundet, hænger sammen. At jeg og vi er en del af dette særlige fællesskab, der har udviklet sig på planeten, kloden. Jeg véd, at hvad der sker på jorden, påvirker mig, og at jeg påvirker jorden.”

(Hildebrandt 2019)

Bag om visionen

Middelfart
Kommune

Marts 2020

Verdensborgeren beskrives af filosofen Peter Kemp som et menneske, der tager nutidens store, brændende globale problemer op for at bidrage til løsninger, der kan være til gavn for hele menneskeheden – i praksis for alt levende (Kemp 2013: 13). Børn og unge skal derfor ikke udelukkende lære, hvordan de kan klare sig i verden, men også hvordan de kan bidrage til, at verden kan klare sig – både nu og i fremtiden (Kemp 2013: 13, 44, 85-91).

Dette indebærer også, at dannelse og uddannelse må blive multikulturel, dvs. give børn og unge grundlæggende kendskab til forskellige gruppers historie og kultur (Kemp 2013: 71). Man skal med andre ord forstå både sin egen og andres historie og kultur. Man skal kunne bevæge sig mellem det lokale, nationale og globale for at kunne forstå, hvordan man selv kan tage stilling og bidrage til løsninger i en stadigt mere globaliseret og digitaliseret verden – enten alene eller i kommunikation og samarbejde med andre, og uanset om udfordringerne kalder på lokale, nationale eller globale bidrag. En verdensborger ved derfor også, at verdenen ikke kun er en fjern og ukendt størrelse. Verdenen er også alt det, der sker i det nære – i deres egen by og lokalsamfund.

Tabel 1: Definition af verdensborgeren

I Middelfart Kommune læner vi os op ad filosofen Peter Kemps forståelse af, hvem en verdensborger er.

Verdensborgeren er et livsdueligt menneske, der...

- Tager ansvar for verdens fremtid og interesserer sig for, hvordan han/hun **kan bidrage til at løse problemer** i en stadigt mere globaliseret og digitaliseret verden.
- **Forstår både sin egen og andres historie og kultur.**
- **Bevæger sig mellem det lokale, nationale og globale** og forstår, hvordan løsninger ét sted også kan bidrage til løsninger andre steder.

En verdensborger lever med andre ord bæredygtigt og har både et lokalt og globalt indblik og udsyn og respekt for både sig selv, andre og naturen – for alt levende.

Det ses bl.a. ved, at verdensborgeren – som lektor på Aarhus Universitet Hans Henrik Knoop (2019) udtrykker – også er en person, der:

- **Spiser sundt** (fysisk føde) – og oplever glæde herved – frem for at glæde sig til, det er overstået.
- **Leger og lærer sundt** (åndelig føde) – og oplever glæde herved – frem for at miste lysten til at lege og lære.
- **Skaber sundt** (helhjertede bidrag) – og oplever glæde ved at kunne udvikle uden at skade (grøn kreativitet).

2.2 Fire strategiske pejlemærker

Visionen rummer fire strategiske pejlemærker, der på hver sin måde præciserer og udfolder, hvad der skal lægges vægt på i arbejdet med at uddanne og danne børn og unge i Middelfart Kommune til verdensborgere.

De strategiske pejlemærker er (på skoleområdet):

- En verdensborger fra Middelfart
- Bæredygtighed som fundament
- Skolen i bevægelse
- En attraktiv folkeskole

Pejlemærkerne udfolder således ønsket i visionen om, at alle verdensborgere i Middelfart Kommune både ved, hvordan de kan klare sig i verden (**en verdensborger fra Middelfart**), og hvordan verden kan klare sig – både økonomisk, socialt/kulturelt og miljømæssigt (**bæredygtighed som fundament**).

Men pejlemærkerne udfolder også ønsket om, at alle verdensborgere i Middelfart kommune har varierede skoledage, hvor de bruger både krop og hoved (**skolen i bevægelse**), og oplever, at skolen er et trygt og rart sted at lege, lære og trives i – hvor de oplever helhjertede dage (**en attraktiv folkeskole**). Det vil sige dage, hvor de erfarer, at alting går så let som en leg, når man gør sig umage; hvor de bliver hørt og inddraget; hvor de får den rette feedback og støtte – både fra kammerater og voksne – og, hvor de er socialt forbundne i trygge, omsorgsfulde og respektfulde fællesskaber. En attraktiv folkeskole er dog også kendetegnet ved tryghed i overgange til og fra skolen og ved et tillids- og respektfuldt skole-hjem-samarbejde, hvor alle parter er fælles om en høj faglighed, mentale sundhed og trivsel hos eleverne.

De fire pejlemærker udfoldes i de følgende kapitler, hvor der zoomes nærmere ind på deres betydning for den pædagogiske praksis på skolerne.

Det skal dog bemærkes, at vi har 11 meget forskellige folkeskoler i Middelfart Kommune, der arbejder med disse pejlemærker på forskellige måder. Og det skal vi fastholde. For det er **vigtigt, at de enkelte skoler har frihed til at indrette og organisere sig efter behov og rammer** – med øje for at byde sig til, når nye muligheder åbner sig for dem.

Bag om visionen

Middelfart
Kommune

Marts 2020

3. Pejlemærket "En Verdensborger fra Middelfart"

"Børn og unge skal ikke udelukkende lære, hvordan de kan klare sig i verden, men også hvordan de kan bidrage til, at verden kan klare sig".

(Peter Kemp 2013)

Dette pejlemærke taler ind i, hvilke personlige, sociale og faglige kompetencer en elev fra Middelfarts skoler får med i sin bagage ud i fremtiden. Kompetencer, som vi mener, er afgørende for at uddanne og danne børn og unge til **livsduelige verdensborgere**, der kan forholde sig til et moderne samfund, der bliver mere og mere globaliseret og digitaliseret; et samfund hvor vores økonomi, arbejdsmarked, klimaudfordringer mm. påvirker hinanden på tværs af grænser og kontinenter¹.

Skolen skal sikre, at børn og unge er klædt på til at **møde verden uden at tabe pusten**. Skolen skal sikre, at de er rustet til en foranderlig verden, hvor de kan skabe sig et godt og bæredygtigt liv med troen på, at de kan finde plads til og skabe sig et godt voksenliv – med respekt for sig selv, andre og naturen.

Vores børn og unge skal lære at sætte deres viden og erfaringer i spil. De skal både kunne skabe et godt liv for sig selv og andre og udfylde jobs, som kalder på kreative og innovative løsninger. Derfor har "En Verdensborger fra Middelfart" **det 21. århundredes kompetencer med i bagagen**.

Begrebet "det 21. århundredes kompetencer" refererer til en bred palet af viden, færdigheder, tilgange og personlige karaktertræk, der regnes som afgørende nødvendige at kunne agere med og i et digitaliseret og moderne samfund. Og dermed vigtige kompetencer både i et lokalt, nationalt, regionalt og globalt perspektiv.

Skolerne i Middelfart skal så, gøde, vande og pleje koblingen af viden, færdigheder og erfaringer ud fra det 21. århundredes kompetencer. De har et tværfagligt præg og kan rummes inden for alle skolens fagområder og socialiseringsfelter og har det til fælles, at eleven i vid

¹ Eleverne skal selvfølgelig stadig tilegne sig de kompetencer, der fremgår af Folkeskoleloven og Fælles Mål.

udstrækning optræder som producent med en undersøgende tilgang til læring (Kirkegaard 2017).

“The 6 C’s of Education/Deep Learning” (Fullan & Scott 2014) opsummerer reelt kernen i *både* det 21. århundredes kompetencer (de fire k’er) *og* i vores vision om at danne og uddanne alle børn og unge i Middelfart Kommune til Verdensborgere. Disse 6 kerneområder og forståelsen af dem, se nedenfor, er derfor brugt som sprogligt afsæt for forståelsen af det 21. århundredes kompetencer i relation til pejlemærket “En verdensborger fra Middelfart”.

Tabel 2: Det 21. århundredes kompetencer – centrale kerneområder og personlige karaktertræk

Kritisk tænkning	<ul style="list-style-type: none"> ▪ At have viden om verden og kunne løse autentiske problemstillinger og engagere sig i undersøgelsesprocesser ▪ At forholde sig analytisk, undrende og kritisk til viden og argumenter, se mønstre og sammenhænge og skabe meningsfuld viden til anvendelse i den virkelige verden
Kreativitet	<ul style="list-style-type: none"> ▪ At være iderig og turde tro på sine ideer ▪ At være eksperimenterende og opfindsom med innovative måder at tilgå problemstillinger ▪ At tænke anderledes og kombinere ting på nye måder ▪ At lære af sine erfaringer ▪ At tage initiativ ▪ At være selvstændig og udvise engagement
Kommunikation	<ul style="list-style-type: none"> ▪ At kommunikere (udtrykke sine ideer og holdninger) både digitalt, skriftligt og mundtligt, dvs. kunne bruge en bred vifte af kommunikative udtryksmuligheder og platforme ▪ At lytte til andre
Samarbejde	<ul style="list-style-type: none"> ▪ At arbejde solidarisk og ansvarsfuldt med andre – både fra egen og andre kulturer – og træffe væsentlige beslutninger sammen i grupper ▪ At være åben overfor nye ideer og tanker ▪ At lære fra andre og bidrage til andres læring ▪ At deltage ligeværdigt i fællesskab ▪ At kunne udvise ansvarlighed og empati overfor andre mennesker
Medborgerskab	<ul style="list-style-type: none"> ▪ At analysere og overveje både lokale, nationale og globale spørgsmål med forståelse af forskellige værdier ▪ At have interesse og engagement i forhold til at løse komplekse problemstillinger på en bæredygtig måde for alt levende – både mennesker og naturen
Personlige karaktertræk	<ul style="list-style-type: none"> ▪ At være nysgerrig ▪ At være socialt intelligent, pålidelig, ærlig og taknemmelig ▪ At have engagement, vedholdenhed og optimisme

På skoleområdet i Middelbart Kommune vil vi gerne styrke det 21. århundredes kompetencer, de seks kerneområder, ved et særligt fokus på følgende 4 indsatsområder:

- Internationalisering – fra lokalt indblik til globalt udsyn
- Demokrati og fællesskaber
- Entreprenørskab og innovation
- Digital dannelse og teknologiforståelse

De fire områder hænger alle sammen med det politiske mål på skoleområdet om, at skolerne i Middelbart Kommune *fortsat* skal være frontløbere, når det gælder arbejdet med internationalisering, entreprenørskab, lokalsamfundet (åben skole), teknologi og digitalisering samt demokrati og elevinddragelse (Middelbart Kommune 2018b).

Hvert af disse områder udfoldes i de følgende afsnit.

3.1 Internationalisering – fra lokalt indblik til globalt udsyn

Den pædagogiske praksis på Middelbarts skoler arbejder på at danne og uddanne børn og unge, der ser sig selv som globale medborgere, der aktivt tager stilling og handler, fordi de ved, at de kan gøre en forskel, og fordi de ved og oplever, at de er en del af en større helhed – både i deres lokalsamfund, i Danmark, i Norden, i Europa og i verden.

Den internationale dimension handler derfor i høj grad om arbejdet med elevernes interkulturelle kompetencer – om deres globale dannelse.

I vores forståelse af global dannelse trækker vi på Iben Jensens (Aalborg Universitet) forskning. I hendes optik er **global dannelse** en indsigt i andre menneskers liv, som gør en i stand til både at udvise empati og nysgerrighed og at stå ved egne værdier (Jensen 2020: 54).

Global dannelse er et begreb, der forsøger at indkredse, hvordan man handler og indgår i ligeværdige kulturmøder i en kompleks, medialiseret og globaliseret hverdag. Global dannelse handler både om, hvad vi siger, hvad vi gør og om hvordan vi reflekterer over vores egen samfundsmæssige (lokale og globale) position i mødet med 'den anden'.

(Jensen 2020: 14)

Global dannelse bygger i den optik på:

- menneskerettighederne og på det grundlæggende princip, at kulturmøder må være ligeværdige og bygge på respekt for, at den anden handler på baggrund af rationaler, der er lige så gyldige som ens egne (selv om man kan være uenig).
- en forståelse af, at vi alle er verdensborgere og har ansvar og handlemuligheder i forhold til både lokale og globale processer.
- en interesse i at kunne handle ansvarligt i sociale fællesskaber.

Når vi taler om global dannelse, er det således en vigtig forudsætning at kunne begå sig og samarbejde med andre i sociale og faglige relationer i mødet på tværs kulturer og grænser. Denne evne læres i skolen i løbet af hele elevens skoletid og indarbejdes i flere faglige sammenhænge med det sigte at styrke elevens **interkulturelle kompetencer**.

Tabel 3: Interkulturelle kompetencer

Holdninger	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nysgerrighed og åbenhed ▪ Parathed til at forkaste forkerte forestillinger om andre kulturer og forestillinger om sin egen.
Viden	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Om sociale grupper og deres (kultur)produkter og praksisser i ens eget og i ens samtalepartners land ▪ Om de generelle processer, der kendetegner interaktion på det individuelle og det samfundsmæssige plan.
Færdigheder - i at fortolke og relatere	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Evne til at fortolke et dokument eller en begivenhed fra en anden kultur, at forklare det/den og relatere det/den til dokumenter eller begivenheder fra ens egen kultur.
Færdigheder - i selvstændig undersøgelse og interaktion	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Evne til at tilegne sig ny viden om en kultur og kulturelle praksisformer ▪ Evne til at bidrage med sin viden og sine holdninger og færdigheder i forbindelse med virkelig (real-time) kommunikation og interaktion.
Kritisk kulturel bevidsthed/ politisk dannelse	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Evne til (på baggrund af eksplicite kriterier) at kunne evaluere kulturelle praksisformer og produkter fra ens egen og andres kulturer og lande

Kilde: Byram 2000: 10

Interkulturelle kompetencer udvikles taksonomisk gennem hele elevens skoleforløb. Der er derfor også forskel på, hvordan der arbejdes med dem på de forskellige klassetrin. I indskolingen kan der for eksempel lægges vægt på læringsforløb med lokale perspektiver og kommunikation med andre elever gennem billeder, lege, sange mm., mens mere globale perspektiver og kommunikationsformer indarbejdes og tilpasses videre frem i takt med elevernes alder, klassetrin og sproglige udvikling.

Evnen til at kunne tale sammen er en vigtig forudsætning for at kunne samarbejde på tværs af grænser og for at fremme elevernes globale dannelse. Det kræver et fokus på at opbygge elevernes sproglige fundament og sprogforståelse gennem hele deres skoletid. Dette opnås i høj grad via arbejdet med **den sproglige dimension i alle fag**, fx via faglig læsning. Men det kræver også et fokus på at **styrke elevernes evne til at mestre flere sprog – både dansk og fremmedsprog**.

Middelbart Kommune og Middelbart Gymnasium har i den sammenhæng indgået et samarbejde om at udarbejde en flersprogsstrategi, der skal fremme børn og unges interesse for og evner indenfor såvel engelsk (1. fremmedsprog) som 2.-4. fremmedsprog (fx tysk, fransk og spansk).

Den globale dannelse i skolen udvikles med afsæt i dette indsatsområde derfor gennem en pædagogisk praksis, hvor det vægtes højt, at børn og unge oplever en bred vifte af læringsituationer, der tager udgangspunkt i det lokale og nære, og som samtidig har fokus på elevernes sprogforståelse, globale udsyn og autentiske møder med andre kulturer.

I Middelbart Kommune understøttes skolernes pædagogiske arbejde og tilrettelæggelse af læringsforløb med global dannelse og internationalt perspektiv især via kommunens og skolernes internationale koordinatore. De har alle en bred viden omkring undervisningsmaterialer, didaktik, digitale redskaber og internationale netværk for partnerskaber, som bringes i spil i netværk og gennem skolernes pædagogiske læringscentre (PLC).

3.2 Demokrati og fællesskaber

Børn og unge i Middelbart Kommune skal møde deres omverden som livsduelige, demokratiske, nysgerrige og åbne mennesker, der kender deres medansvar, rettigheder og pligt i Middelbart, Danmark og verden.

Demokratisk dannelse er et vigtigt fælles fundament, der danner det fælles holdningsmæssige grundlag for vores demokratiske samfund. Her har vi brug for et fælles sprog, kommunikation og en grundlæggende accept af forskellighed inden for lovens rammer. Demokratiske kompetencer udvikler sig gennem demokrati.

Ifølge den internationale undersøgelse ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) ligger danske unge på førstepladsen, når det handler om viden om demokrati, politik og samfundsforhold. Men undersøgelsen viser også, at de ikke bruger deres viden til at deltage aktivt i demokratiet (Bruun, Lieberkind & Schunck 2018). I Middelbart Kommune skal alle børn og unge opleve, at de udvikler demokratiske kompetencer i det fællesskab, som skolen er.

Skolen har derfor en vigtig rolle i at støtte og styrke børn og unges demokratiske kompetencer, så de erkender sig selv som betydningsfulde og værdige deltagere, der har selvværd og selvtillid til at tro på, at de kan gøre en forskel i klassen, på skolen, i lokalsamfundet, i Danmark og i verden. Når børn og unge taler sammen, løser problemer, udviser empati for hinanden og siger, hvad de mener, udvikler de demokratiske kompetencer.

Tabel 4: Demokrati og fællesskaber

Demokrati og fællesskaber – fire temaer	
Demokratisk deltagelse	At gøre eleverne bevidste om, at de har en demokratisk ret til indflydelse.
Medborgerskab	At motivere elever til at engagere sig i samfundsrelaterede problemstillinger og udvikle en forståelse af dem selv som medborgere.
Stærke fællesskaber	At styrke elevernes forståelse og oplevelse af samfundets fællesskaber og de fællesskaber, eleverne til dagligt indgår i og er en del af.
Kritisk tænkning	At styrke elevernes evne til at tage stilling og at reflektere kritisk.

Kilde: <https://emu.dk/grundskole/demokrati-og-faellesskaber>

Skolen styrker den demokratiske dannelse gennem **fokus på at inddrage børns rettigheder og demokratiske processer i det pædagogiske arbejde** med fokus på både det lokale, nationale og globale plan.

3.3 Entreprenørskab og innovation

Når eleverne undervises i entreprenørskab og innovation, fremmer det ikke kun deres entreprenørielle kompetencer og handlingsorienterede kompetencer. Det styrker også deres lyst til at lære og deres relationer til klassekammerater og lærere – og dermed deres glæde ved at gå i skole. Mange studier har ligeledes påvist en positiv sammenhæng til elevers tilknytning til skolen, deres karaktergennemsnit og vedholdenhed (Fonden for Entreprenørskab 2019).

Entreprenørskab er, når der bliver handlet på muligheder og gode ideer, og disse bliver omsat til værdi for andre. Den værdi, der skabes, kan være af økonomisk, social eller kulturel art.

(Fonden for Entreprenørskab 2016: 7-8)

Der er derfor mange gevinster ved at arbejde med entreprenørskab og innovation i undervisningen – ved at **styrke elevernes foretagsomhed og handlekraft**. Derfor gør skolerne det også allerede i Middelfart Kommune.

Der findes en mangfoldighed af tilgange, metoder og praksisser til entreprenørskabsundervisning. Med et fokus på *værdiskabelse* som central del af definitionen på entreprenørskab inddrages dog i høj grad en **procesorienteret tilgang til undervisning**, og der inddrages typisk praksisbaserede og elevcentrerede undervisningsmetoder, der understøtter, at eleverne opnår konkrete, personlige erfaringer med et emne, der rækker ud over erfaringer som "noget de har lært i skolen, læst i en bog eller set i fjernsynet" (Fonden for Entreprenørskab 2016: 28).

I Middelfart Kommune arbejder skolerne med "Skubmetoden", der beskriver **syv strategier for at sikre, at faglig viden bliver omsat**

Bag om visionen

Middelfart
Kommune

Marts 2020

til handling (Kirketerp & Hyldig 2016). Tabel 5 gengiver i overskrifter disse principper.

Tabel 5: De syv principper i Skubmetoden

▪ Succesoplevelser	▪ at lykkes med noget svært
▪ Næste bedste skridt	▪ med afsæt i viden om egne ressourcer
▪ Selvindsigt og refleksion	▪ fx via fokus på personlige karakterstyrker
▪ Mod til at fejle	▪ for at skabe grundlag for feedback
▪ Ændring af vaner	▪ gennem succesfulde mikrohandlinger
▪ Rollemodeller	▪ til at få indblik i de første svære skridt, ikke de lette
▪ Anerkendelse for foretagsomhed (handling)	▪ Det, som får lys, vokser

Kilde: <http://annekirketerp.dk/foretagsomhed-skubmetoden/teorien-bag.html>

Entreprenørskabsundervisning kobler sig også tæt på ønsket om at styrke den praksisnære og anvendelsesorienterede dimension i skolen, **praksisfagligheden**, og bl.a. sikre, at eleverne møder både boglige og praktiske udfordringer, og at der opbygges et mere forpligtende samarbejde mellem folkeskolen og erhvervsuddannelserne (Regeringen og aftalepartierne 2018).

Praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning er undervisning, der forbinder fagene med elevernes interesser, erfaringer og spørgsmål til omverdenen – både den nære lokale omverden og den globale store omverden.

(VIA, KL og DLF 2020)

I Middelfart Kommune arbejder skolerne med **”Den innovative undervisningsmodel”** som didaktisk ramme til at styrke forbindelsen mellem den fagdidaktiske læring og elevernes livsverden. Modellen er grafisk illustreret nedenfor i Figur 2:

Figur 2: Den innovative undervisningsmodel

Kilde: Kirketerp & Hyldig (2016): Innovation i folkeskolen – foretagsomhed som kompetence

Med afsæt i forskning har VIA University College i 2020 formuleret en række didaktiske principper, der også kan bruges som afsæt for at fremme en praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning (VIA, KL og DLF 2020). Tabel 6 præsenterer de seks didaktiske delprincipper og giver forslag til, hvor de bringes i spil i planlægningen af undervisningen.

Tabel 6: Didaktiske principper for en praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning – overvejelser til planlægning

<p>1 Giv eleverne medbestemmelse og selvbestemmelse</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Er det muligt for eleverne at tage kritisk og selvstændig stilling til det faglige indhold? ▪ Har eleverne valgmuligheder i aflevering af opgaver? 	<p>2 Lad eleverne stille spørgsmål og brug dem i undervisningen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bruges elevernes spørgsmål til verden i din undervisning? ▪ Bruges virkeligheden uden for skolen som et undervisningsrum, hvor eleverne kan stille spørgsmål?
<p>3 Inddrag hverdagslivet i undervisningen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bruges hverdageksempel, når I arbejder med faglige opgaver? ▪ Oversættes og forbindes faglige mål til hverdagslige og virkelighedsnære spørgsmål? 	<p>4 Forbind faget til kulturen og samfundet – lokalt og globalt</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Forbindes fagets formål og faglige mål til samfundsmæssige og kulturelle spørgsmål eller emner? ▪ Bruges den umiddelbare natur eller kultur lige uden for skolen som læringsrum og dannelsesressource i undervisningen?
<p>5 Lad eleverne eksperimentere og undersøge faget</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Arbejdes der eksperimenterende og undersøgende med faglige træningsopgaver? ▪ Gives eleverne mulighed for at reflektere over de virkelighedsnære konsekvenser eller bruge deres faglige erfaringer? 	<p>6 Lad eleverne indgå i skabende og æstetiske processer</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Forbindes skabende opgaver med samfundsmæssige opgaver, erhverv og jobs? ▪ Arbejdes der tværfagligt med skabende og æstetiske opgaver?

Kilde: VIA, KL og DLF 2020

3.4 Digital dannelse og teknologiforståelse

”Danske børn og unge skal kunne skabe kreativt med digital teknologi og ikke blot være brugere af den (...). Den, der skriver koden, definerer nemlig fremtiden”.

(Undervisningsministeriet, 2018)

Det er ikke nyt, at vi taler om it og teknologi i folkeskolen. Det gør vi fx, når vi taler om brugen af digitale teknologier og læremidler i undervisningen, og om hvornår det giver fagligt og didaktisk mening at bruge dem.

Det nye er, at vi ikke længere kun snakker om brugen af digital teknologi, men at vi også taler om **evnen til at forstå og skabe med digital teknologi**. En verdensborger skal som nævnt mestre det 21. århundredes kompetencer, jf. Tabel 2. Disse kompetencer indebærer bl.a. kritisk tænkning, kreativitet, initiativ og samarbejde. I en stadig mere digitaliseret verden gælder det selvfølgelig, at disse kompetencer også er helt centrale i forhold til digitale teknologier. I det 21. århundrede har en verdensborger derfor brug for at mestre en fjerde, grundlæggende kompetence (literacy) på niveau med evnen til at læse, skrive og regne. En verdensborger skal også mestre teknologiforståelse.

En international undersøgelse af elevers computer- og informationskompetencer samt datalogiske tænkning fra 2018 viser, at danske 8. klasses-elever generelt er godt med, når det gælder teknologiforståelse sammenlignet med andre lande. Men der er stadig et stort udviklingspotentiale. Det gælder ikke mindst i forhold til elevernes **digitale myndiggørelse** og evne til at forholde sig kritisk til forudsætninger og interesser hos fx producenter af indhold på internettet. Derudover ”udmærker” danske elevers resultater sig også ved at vise store forskelle mellem drenge og piger, når det handler om tilliden til egne evner inden for it. For selvom pigerne klarer sig ligeså godt som drengene, så tror de markant mindre på sig selv. Og danske pigers tillid til egne evner ligger i sammenligning med andre lande helt i bund (Bundsgaard m. fl.) 2019).

Undervisningsministeriet offentliggjorde i 2018 en national ”Handlingsplan for teknologi i undervisningen” for at styrke teknologiforståelsen i befolkningen – men især hos elever i folkeskolen. Med afsæt heri blev der samme år igangsat et forsøg med teknologiforståelse i folkeskolens obligatoriske undervisning – både som selvstændigt fag på skoleskemaet (i den understøttende undervisning) og som faglighed integreret i eksisterende fag. Det forventes, at fagligheden efter forsøgsperioden gøres obligatorisk for alle folkeskoler – i en eller anden form.

Table 7: Overview of the subject of technology understanding competence areas and related knowledge and skill areas

Digital myndiggørelse	Digital design og designprocesser	Computational tankegang	Teknologisk handleevne
Teknologianalyse	Rammesættelse	Data	Computer-systemer
Formålsanalyse	Idégenerering	Algoritmer	Netværk
Brugsstudier	Konstruktion	Strukturering	Programmering
Konsekvens-vurdering	Argumentation og introspektion	Modellering	Sikkerhed
Redesign			

Kilde: <https://emu.dk/grundskole/teknologiforstaelse>

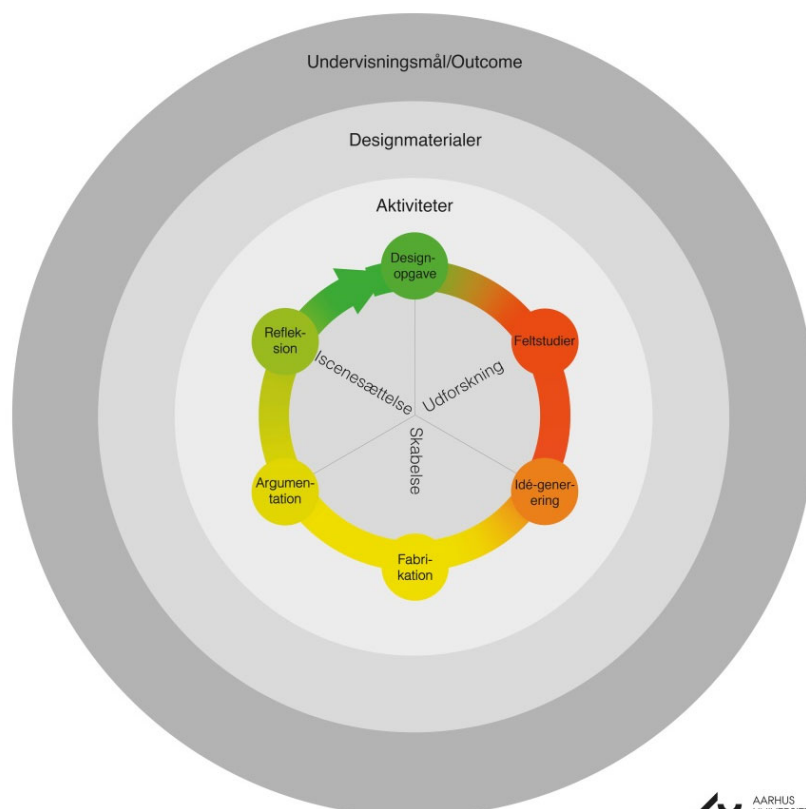
Technology understanding unites a series of humanistic, creative and data science disciplines with the goal to **strengthen students' critical, creative and constructive access to digital technologies**, so that they are able to have an eye for the opportunities and challenges of digital technologies (www.tekforsøget.dk).

In Middelfart Municipality we are already well on our way with preparing for the coming subject in primary school. We have, for example, with the establishment of FabLab Middelfart at Vestre Skole and its associated ProtoLab at Østre skole and Makerspace in Nørre Aaby established prototype workspaces (FABrikationsLABoratorier), which aim to promote entrepreneurship, innovation through design thinking, digital fabrication and programming. At the same time, FabLab, ProtoLab and Makerspace act as hybrid learning rooms, where there is room to play, create, learn and discover (<https://fablab.middelfart.dk/>).

The framework in both parts of the technology understanding subject and the 'maker-thinking', which is the concept of FabLab, is **design thinking**.

In Figure 3 below you see the design circle, which is a didactic framework for design thinking in school.

Figur 3: Procesmodel og designcirkel

Kilde: <https://fablabatschool.dk>

En designtilgang til teknologiforståelse, men også til fagene generelt, introducerer en problemorienteret tankegang frem for en 'fagtankegang' – i lighed med den innovative undervisningsmodel. I denne didaktiske ramme er det vigtigt at **tillade eksperimenter, at være iterativ og at finde det, som giver mening i den specifikke kontekst - ikke bare det, man har til rådighed**. Der er her mere fokus på processen end på resultatet. Dermed taler FabLab og teknologiforståelse sig ind i alle fag – ikke kun ind i de umiddelbare som håndværk og design og de naturfaglige fag.

I de kommende år styrkes arbejdet med teknologiforståelse og designtænkning i Middelfart Kommune via et nyt **partnerskab med Fablab@School.dk**, og i tilknytning hertil via et tværkommunalt projekt om videreudvikling af undervisning og kompetenceløft af undervisere i digital fabrikation, designtænkning og empowerment som vej til at udvikle både elever og læreres teknologiforståelse (www.fablabatschool.dk). I de kommende år vil lærere fra 12 skoler i Middelfart Kommune fx blive uddannet som fablabpionerer. Uddannelsen er bygget op, så lærerne kommer ind i det centrale FabLab, hvor de står i 'mesterlære' og får konkrete værktøjer, for derefter at tage deres nye kompetencer med ud på skolen, til kollegerne, i klasseværelset og helt ind i fagene - sammen med eleverne.

4. Pejlemærket "Bæredygtighed som fundament"

Bæredygtig udvikling er "... en brug af Jordens resurser, der skaber balance mellem udnyttelse og beskyttelse, så vi ikke ødelægger vores livsgrundlag. En bæredygtig udvikling skal sikre menneskenes nuværende behov uden at forringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres"

(Brundtland-rapporten 1987)

Dette pejlemærke sætter fokus på vigtigheden af at arbejde med **FN's 17 verdensmål**. Børn og unge i Middelfart skal opleve, at de dannes og uddannes på et bæredygtigt fundament, der i tale og handling lærer dem at skabe balance i vores alles livsgrundlag – både i forhold til naturen og menneskeheden – og derved også i den måde, vi er sammen på.

I 2015 vedtog verdens regeringsledere de 17 verdensmål for bæredygtig udvikling. De repræsenterer en udviklingsdagsorden, der frem til 2030 skal sætte kurs mod **en mere bæredygtig udvikling for alt levende – både mennesker og naturen**.

Med vedtagelsen af de 17 verdensmål er bæredygtighed som koncept for alvor kommet frem i lyset. Og de forventes at komme til at gennemsyre vores samfund i en sådan grad, at bæredygtige værdier og menneskesyn bliver fundamentet, hvorfra vores adfærd og handlinger udspringer.

Figur 4: FN's 17 Verdensmål

Bag om visionen

Middelfart
Kommune

Marts 2020

Verdensmålene rummer et bredt syn på bæredygtighed. De handler ikke kun om klimaet, men samlet set om tre forhold:

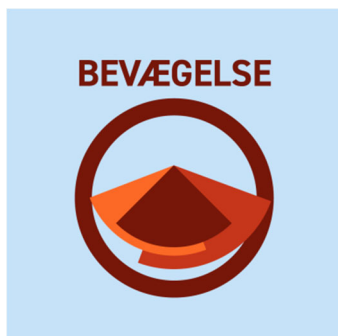
- Miljø
- Økonomi
- Social/kultur

Vores børn og unge skal kende målene, kunne forholde sig til alle tre forhold og **forstå nødvendigheden af at arbejde med bæredygtighed**. De 17 verdensmål skal derfor integreres i undervisningen på skolerne i Middelfart Kommune, og alle skoler skal kende og arbejde med de bæredygtighedstiltag, som kommunen er og bliver en del af.

Det er samtidig **vigtigt, at eleverne ikke bliver bange for fremtiden eller taber pusten**. De pædagogiske tiltag i undervisningen sigter derfor efter et positivt og konstruktivt perspektiv, der synliggør muligheder, og hvor eleverne inviteres til at **finde nye og innovative løsninger på verdens udfordringer**.

I Middelfart Kommune understøttes skolernes pædagogiske arbejde bl.a. via kommunens Klimalab og skolernes klimavejledere – men med et fokus på *alle* FN's 17 verdensmål rækker pejlemærket også udover dette arbejde og er et bredt fundament med relevans i alle fag.

5. Pejlemærket "En skole i bevægelse"

"Livet er som at køre på cykel. For at holde balancen må man holde sig i gang"

(Albert Einstein)

"Vi lærer med kroppen forrest"

(Keld Fredens, 2018)

Dette pejlemærke sætter fokus på værdien i, at vi bevæger os – både med krop (fysisk) og hoved (mentalt).

En skole i bevægelse handler derfor dels om, at vi i Middelfart Kommune ønsker en folkeskole, der kan omstille sig og dermed imødekomme de nye krav og forventninger, der nu en gang er i en dynamisk verden, dels om at vi ønsker en folkeskole med en stærk bevægelseskultur.

5.1 Mentalt – med hovedet

Med en skole i bevægelse forstår vi en skole, der har **mod til at kigge både indad og udad** i bestræbelserne på at skabe et trygt og positivt læringsmiljø samt en god og motiverende pædagogisk praksis for eleverne.

Vi ønsker en **nytænkende, eksperimentende og innovativ skole**, hvor den gode skolehverdag med passende mellemrum bliver redefineret. Vi ønsker en skole, der er ajourført med den seneste forskning, og som er i stand til at ændre praksis, når der opstår nye opmærksomheder – både generelt og i relation til enkelte elever. Vi ønsker derfor en skole, som aktivt bruger elevernes faglige resultater i sit arbejde.

Vi ønsker en skole, der understøtter de pædagogiske medarbejders mulighed for at kombinere og supplere professionel dømmekraft med indsigter udefra. Det kalder på en skole, der arbejder aktivt på at styrke de pædagogiske medarbejders **samarbejde om elevernes læring og trivsel gennem professionelle læringsfællesskaber**. Men det kalder også på en skole, der arbejder aktivt med **åben skole og bæredygtige lokalsamfund**, herunder med at søge nye indsigter gennem dialog og samarbejde med arbejdsmarkedets parter samt kultur- og foreningslivet.

Og vi er godt på vej. Det pædagogiske personales dialoger i de lokale teamsamarbejder (de professionelle læringsfællesskaber) samt i og med de pædagogiske læringscentre (PLC) understøtter allerede i dag

muligheden for at kombinere og supplere professionel dømmekraft med indsigter udefra.

Alle skoler arbejder også i dag med åben skole. Men ligesom på landsplan er det ikke altid uden udfordringer, når forskellige aktørers ønsker og behov skal gå op i en højere enhed (VIVE 2020a; VIVE 2020b; Teknologipagten 2020). Med afsæt i visionen vil vi derfor vedblive med at være nysgerrige på, hvordan vi kan udvikle kvaliteten og variationen af vores åben skole-tiltag – i en fælles dialog mellem både lokalsamfund, foreninger og arbejdsmarkedets parter, kommune, skoleledere, pædagogisk personale og elever.

5.2 Fysisk – med kroppen

Det er dog ikke kun reformelementet åben skole, som dette pejlemærke berører. Det gælder i høj grad også reformelementet motion og bevægelse og arbejdet med at "sætte gang" i undervisningen.

Vi ønsker at **styrke en bevægelseskultur på tværs af fag, der bidrager til en varieret skoledag**. Det ønsker vi, fordi det fremmer elevernes sundhed, trivsel, motivation, hukommelse, koncentration og faglige præstationer.

Forskning har længe vist, at motion og bevægelse – forstået som fysisk aktivitet – kan have **værdi for den fysiske sundhed**. Målt på sundhedsvariable er det især flere idrætstimer og aktiv transport til og fra skole, der indtil videre har vist sig at have en effekt (KOSMOS 2018: 7).

Forskning i sammenhængen mellem **bevægelse og læring** er derimod et ret nyt forskningsområde. Nyere forskning peger fx på, at elevers kondition har en positiv betydning for, hvordan de klarer sig fagligt i skolen, at bevægelse styrker deres **hukommelse**, at elever bliver mere optaget af undervisningen, når bevægelse er integreret i undervisningen, mens de i højere grad bliver forstyrret af andre ting, når undervisningen er "traditionel". Forskning peger således i dag på, at der er en tæt sammenhæng mellem det, vi oplever med vores sanser, herunder med vores krop, og det vi husker. Men forskning viser også, at bevægelse kan styrke elevers **eksekutive funktioner**; det vil sige styrker deres evne til at organisere, kontrollere, regulere og prioritere deres adfærd i forhold til omgivelserne. En evne som også har positiv betydning for, hvordan de klarer sig fagligt i skolen (KOSMOS 2018: 10-11; EVA 2019a).

Endelig har bevægelse også vist sig at have en positiv betydning for **elevernes mentale sundhed og trivsel**. Undersøgelser peger fx på, at fysisk aktivitet reducerer stress og angst samt har en positiv effekt på selvværd (KOSMOS 2018: 12-13), men også at bevægelsesindsatser i skolen kan understøtte, at flere elever kommer med i fællesskabet, da det giver eleverne mulighed for at deltage i andre **fællesskaber**, end de ellers ville have gjort (Oxford Research 2020: 40).

Skolerne i Middelfart Kommune har allerede taget værdifulde skridt i retningen af en styrket bevægelseskultur gennem lokale bevægelsespolitikker og et styrket fokus på aktiv transport til og fra

skole. Med de seneste evalueringer af folkeskolereformen ses dog generelt et uudnyttet potentiale i forhold til at **få bevægelse integreret i undervisningen** (VIVE 2020a; VIVE 2020b; Rambøll m.fl. 2020).

En undervisning, der bidrager til en varieret og motiveret skoledag for eleverne, rummer et bredt repertoire af motion og bevægelse, når det integreres i undervisningen. Nogle gange vil den bidrage til øget puls og sved på panden – for bedre at "lagre læring". Nogle gange vil den rumme brain breaks for at give eleverne ro og mulighed for at genvinde koncentrationen. Nogle gange vil den have fokus på at styrke elevernes sociale trivsel og fællesskaber. Og andre gange vil den være planlagt med henblik på at inddrage elevernes kroppe som et didaktisk redskab for at styrke elevernes kropslige sansning af et emne og derigennem også deres forståelse og læring. Den rette balance afhænger af de faglige mål.

Bag om visionen

Middelfart
Kommune

Marts 2020

6. Pejlemærket "En attraktiv folkeskole"

"Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd. Det kan være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed, man får til at visne, eller som man vækker, en lede, man uddyber eller hæver. Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej."

(K.E. Løgstrup 1956)

Dette pejlemærke handler om at gøre folkeskolen til...

- **Et trygt og rart sted at lege, lære og trives i** for eleverne
- **Forældrenes førstevalg**
- **En efterspurgt arbejdsplads** – både for pædagogiske medarbejdere og ledere
- **Et kraftcenter og aktiv for lokalsamfundet.**

6.1 En helhjertet skoledag for eleverne

Vi skal sikre både høj faglighed og trivsel blandt eleverne. Vi skal derfor kendes på at have højtpræsterende skoler, der tilbyder de bedst mulige lærings- og trivselsmiljøer for alle elever, og vi skal have fysiske rammer, der understøtter disse.

Skolehverdagen skal kunne tilrettelægges og opleves som varieret og motiverende og skabe rammer for, at eleverne får en **legende tilgang til læring**. Vores læringsmiljøer skal understøtte dels at elevernes mentale og fysiske sundhed styrkes, dels at de både leger og lærer og bevarer lysten til at lege og lære.

Forskning viser, at hvis det pædagogiske personale lykkes med at skabe et læringsmiljø præget af vilje og lyst til at lære, vil eleverne blive mere udholdende, mere fleksible og kreative, bedre til at anvende fagbegreber, mere interesserede, nyde undervisningen mere, trives bedre både fysisk og psykisk og få bedre venskaber. Og dette uanset alder, køn, socioøkonomisk baggrund og kultur (Knoop et al., 2016, 2017, 2018; Holmgren et al., 2018; ibid.).

Én afgørende forudsætning herfor er, at såvel det pædagogiske personale som eleverne oplever "at have sig selv med" i arbejdet og oplever, at det, de laver, er meningsfuldt; at de oplever **autonom motivation**; at de oplever **selvbestemmelse**.

Forskning viser, at der er tre behov, som har en særlig betydning for, om man oplever selvbestemmelse eller ej. Det er behovene for at opleve **kompetence, autonomi** og **social forbundenhed** – for at opleve **helhjertede dage** (Kirketerp og Knoop 2019: 15). Det gælder i vores optik således både for det pædagogiske personale, eleverne og deres forældre.

Tabel 8: Helhjertede dage - for børn, unge og voksne

<p>Autonomi</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Valgmuligheder ▪ Selvforvaltning ▪ Medejserskab ▪ Medansvar 	<p>”Jeg handler frivilligt – næsten uanset hvad”</p>
<p>Kompetence</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Flow ▪ Anerkendelse af umage ▪ Feedback 	<p>”Jeg kan som regel – hvis jeg gør mig umage”</p>
<p>Social forbundenhed</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fællesskab ▪ Tryghed, omsorg og respekt 	<p>”Jeg er ikke ensom” ”Jeg betyder noget”</p>

Kilde: Kirketerp, A. & Knoop, H. H. (2019)

De tre behov tilfredsstilles på hver sin måde.

Fra forskning ved vi dog, at såvel børn som voksnes behov for at opleve **autonomi** fremmes ved at give dem valgmuligheder. Overordnet set vil aktiviteterne i undervisningen derfor også være lærerstyrede med klare mål, rammer og regler som afsæt for gode processer, men eleverne skal inddrages i planlægning og evaluering af arbejdet og have mulighed for – inden for den overordnede ramme – at formulere egne projekter og overskrifter. Der lægges på den måde vægt på elevernes selvforvaltning, medejerskab og medansvar for undervisningen – og dermed på at gøre eleverne indre-styrede og i stand til selv at gå i gang med, gennemføre og samarbejde om de forskellige aktiviteter (Kirketerp og Knoop 2019: 16; Ørsted Andersen 2006: 165).

Vi ved også, at elevernes behov for at opleve **kompetence** tilfredsstilles gennem *feedback* og *anerkendelse af umage* og ved tilpas udfordrende sværhedsgrader i arbejdet, så det bliver muligt at *opleve flow i læreprocesserne* (Kirketerp og Knoop 2019: 16).

Når det gælder **feedback**, er det værd at huske på, at den kan gives og modtages både eleverne imellem og mellem elever og det pædagogiske personale. Hvis eleverne selv skal give feedback – enten til sig selv (selvevaluering) eller til en skolekammerat, vil de have brug for at blive fortrolige med både at vurdere sig selv og give feedback, og de vil have brug for nogle meget konkrete værktøjer og kriterier at give feedback ud fra. Der vil derfor være brug for, at det pædagogiske personale i starten guider eleverne tydeligt og træner den valgte metode/tilgang

med dem og tydeliggør den enkeltes mål og succeskriterier (UVM 2017: 26).

Tabel 9: Sondring mellem løbende og systematisk evaluering og feedback

Hvad er løbende og systematisk evaluering?	Hvad er feedback?
<p>I en læringskontekst handler evaluering om:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ At vurdere elevens læringsafsæt, progression og tilgang til læring ▪ At reflektere over, hvad der kan bringe eleven videre. <p>Evaluering anvendt i undervisnings- og læreprocesser bør således indeholde både et summativt (bagudrettet) og formativt (fremadrettet) fokus.</p> <p>Evalueringen baseres på data, som elever og det pædagogiske personale indsamler løbende og systematisk som en integreret del af -undervisningen.</p>	<p>Feedback er den information, vi modtager, og som hjælper os med at forme vores næste handling.</p> <p>God feedback er kendetegnet ved:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At være en integreret del af undervisnings- og læreprocessen • At være systematisk og komme til udtryk undervejs og gerne på forskellig vis i et undervisningsforløb • At være konkret, opgave- og procesrelateret og med fokus på, hvad eleven kan arbejde videre med – med afsæt i både det, der lykkes, og det der ikke gør. <p>Udvælgelsen af de bedste former for feedback afhænger af konteksten, og af hvem der giver feedbacken – eleven selv (selvevaluering), en skolekammerat (peer) eller det pædagogiske personale.</p>

Kilde: UVM 2017: 5

Flow er en bevidsthedstilstand, man typisk oplever, når man er tilpas udfordret af meningsfulde opgaver. Flow opstår derfor, når udfordringer og kompetencer er afstemt i forhold til hinanden, mens der typisk optræder kedsomhed ved underudfordring og angst ved overudfordring. Vi kan også kalde flow for en **psykologisk bæredygtig tilstand** (Knoop 2005 og 2019; DCUM 2016).

Table 10: Flow - en psykologisk bæredygtig tilstand

Flow er en tilstand hvor...:

- man er fuldstændig involveret, fokuseret og koncentreret
 - "... dét at noget går så let som en leg, og dét at gøre sig umage er to sider af samme sag. Du kan ryge ud af legen i samme øjeblik, du mister koncentrationen, og alt bliver mere gråt af det. På samme måde er det i skolen: Det øjeblik, du holder op med at engagere dig i undervisningen, bliver det hele mere gråt".
- man oplever en form for ekstase ved at hæve sig over hverdagens realiteter
- man oplever stor indre klarhed ved at vide, hvad der skal gøres, og i hvilket omfang det lykkes
- man ved, at det er muligt at løse opgaven, fordi ens kompetence matcher udfordringen
- man oplever en renhed, i og med at man ikke er bekymret om sig selv og samtidig oplever at vokse ud over sine grænser
- man oplever en slags tidløshed, fordi man er fuldstændig til stede i nuet, og timer opleves som minutter
- man oplever indre motivation, i og med aktiviteten bliver et mål, og en belønning, i sig selv.

Kilder: Knoop 2005 og 2019; Kirketerp og Knoop 2019: 21; DCUM 2016

Endelig ved vi, at vores behov for at opleve **social forbundenhed** tilfredsstilles ved at fremme en kultur, hvor man oplever tryghed, omsorg og respekt – også når man dystet mod hinanden. (Kirketerp og Knoop 2019: 16) Helhjertede dage rummer derfor sidst, men ikke mindst, **oplevelser af fællesskab**.

Ligesom ved feedback vedrører det både elev-elevrelationerne og elev-lærerrelationerne. Ifølge analyser af Den Nationale Trivselsmåling oplever elever i folkeskolen en høj grad af fællesskab mellem elever, men noget mindre fællesskab mellem elever og lærere. Begge dele er imidlertid vigtigt for elevernes trivsel. Jo stærkere fællesskaber mellem både elev-elev og elev-lærer, des bedre trivsel for eleverne i forhold til alle facetter af trivsel: skoletrivsel, læring, involvering i undervisningen, oplevet kompetence, tryghed og at være uden smerter (DCUM 2017).

6.2 Tryghed og sammenhæng i overgange

Et stærkt fokus på faglighed og trivsel for eleverne involverer også et tydeligt fokus på at sikre gode overgange for eleverne - både når de starter og forlader folkeskolen. Et særligt fokus for skolen er valgt for samarbejdet omkring overgangen fra dagtilbud til skole.

For at bibeholde og udvikle gode overgange gennemføres derfor i 2019 et velfærdstjek blandt forældre til børn, der er startet i 0. klasse, og børnene selv, af deres oplevelse af tryghed og sammenhæng i overgangen fra dagtilbud til skole. Resultaterne inddrages i arbejdet med løbende opdatering og vedligeholdelse af "Den røde tråd – retningslinjer for overgange" mellem dagtilbud, Tidlig SFO og 0. klasse.

6.3 Et respekt- og tillidsfuldt skole-hjem-samarbejde

Børnene er forældrenes ansvar, og forældrene er de vigtigste i børnenes liv. Et respekt- og tillidsfuldt skole-hjemssamarbejde er derfor meget vigtigt for elevernes læring og trivsel.

I Middelfart Kommune sætter "Handleguiden" generelt rammerne for, hvordan vi ønsker at samarbejde og sikre, at vi alle ser mangfoldighed og fællesskaber som en styrke. Det italesættes bl.a., at det er de professionelle, der er ansvarlige for at etablere et ligeværdigt og udviklende samarbejde med forældrene. De professionelle er altså ansvarlige for kvaliteten af relationen til barnets forældre. Til gengæld er det forældrenes opgave og ansvar at bidrage med egne oplevelser af ressourcer og begrænsninger hos både sig selv og barnet/den unge og at arbejde med de mål og tiltag, der aftales i forbindelse med samarbejdet.

Men helt generelt skal vi søge dialogen med hinanden – både når det går godt, og når der er tegn på, at elevernes læring og trivsel går i den forkerte retning. Ethvert møde skal således hvile på ønsket om en fællesskabende og aktiv skolekultur (Lund & Winslade 2018). Derfor gennemføres der fx også et velfærdstjek i 2021 af forældre og børns oplevelse af kvalitet, sammenhæng og samarbejde mellem SFO, skole og hjem.

6.4 En helhjertet arbejdsdag for medarbejdere og ledere

*Personale med overskud skaber verdensborgere
(Lærer, Middelfart Kommune 2019)*

Skolernes pædagogiske personale og ledere skal have – og bibeholde – en høj faglighed. Deres kompetencer er afgørende for at sikre høj faglighed og trivsel blandt eleverne. **Vi skal derfor kunne tiltrække og fastholde kvalificerede ledere og medarbejdere**, der ligesom eleverne oplever, at skolen er et trygt og rart sted at lege, lære og trives i.

Vores pædagogiske medarbejdere og ledere skal derfor ikke kun føle og opleve, at de skaber helhjertede skoledage for eleverne. De skal også opleve autonomi, kompetence og social forbundenhed – at de er del af en helhjertet arbejdsdag og arbejdsplads, og at der er mulighed for at sætte alle deres kompetencer og ideer i spil.

En forudsætning for god undervisning er, at de pædagogiske medarbejdere og ledere oplever, at der er tillid til, anerkendelse af og fokus på at styrke deres **professionelle kapital**, dvs. både deres faglige og personlige kompetencer, de professionelle læringsfællesskaber og samarbejds klimaet på skolen samt de rammer

indenfor hvilke de har mulighed for at bruge deres professionelle dømmekraft i deres arbejde.

Vi er som nævnt under "Skolen i bevægelse" godt på vej i Middelbart Kommune med fokus på professionelle læringsfællesskaber, men også via et udviklingsforløb for skoleledere med fokus på at styrke "ledelse tæt på". Men vi skal videre. Som et led heri igangsættes i 2020 en proces på skolerne om professionel kapital i samarbejde med Danmarks Lærerforening og den lokale lærerkreds.

Når skolerne afprøver nye måder at tilrettelægge undervisningen og skolehverdagen på, så er det ikke alt, der lykkes lige godt. Nogle initiativer vil kunne generere kritik. De pædagogiske medarbejdere og lederne skal derfor både i ord og handling også opleve og erfare, at der er politisk opbakning til at eksperimentere med og i undervisningen, og at der er mulighed for at fejle og prøve nye veje.

6.5 Et kraftcenter og aktiv for lokalsamfundet

Det ligger som en præmis i reformelementet "den åbne skole", at skolen skal åbne sig mod sin omverden.

I Middelbart Kommune har vi med Byrådets beslutning om indsatsen "Bæredygtige lokalsamfund" givet os selv en ekstra forpligtelse i forhold til den rolle, som de lokale institutioner, herunder dagtilbud og skoler, skal spille som dynamoer for lokal udvikling – og dermed som et kraftcenter og aktiv for lokalsamfundet.

Tabel 11: Formålet med indsatsen "Bæredygtige lokalsamfund"

Formålet med Bæredygtige lokalsamfund er at...

- skabe en aktiv udviklingsdagsorden for alle lokalsamfund
- styrke lokale fællesskaber
- udvikle alle lokalsamfund til endnu bedre steder at leve, bo og arbejde
- udvikle eksperimenter, der er med til at levendegøre FN's 17 verdensmål
- styrke kommunale institutioners rolle som dynamo for lokal udvikling

Kilde: Middelbart Kommune 2018a

Med pejlemærket "en attraktiv skole" kobles visionen "Fra Middelbartbarn til Verdensborger" sammen med indsatsen for Bæredygtige lokalsamfund. Pejlemærket fremhæver således, at en attraktiv skole bidrager til at gøre lokalsamfundet endnu mere attraktivt – og at skolen med udgangspunkt i lokale styrker og idéer bidrager til samarbejdet i de lokale udviklingsgrupper, der enten er eller vil blive etableret over årene i regi af indsatsen.

7. Konkret inspiration

7.1 En verdensborger fra Middelbart

- emu.dk – Danmarks læringsportal, fx
 - Om demokratisk deltagelse, medborgerskab, stærke fællesskaber og kritisk tænkning
 - www.emu.dk/grundskole/demokrati-og-faellesskaber/
 - Om forsøgsfaget teknologiforståelse
 - www.emu.dk/grundskole/teknologiforstaelse
 - Om digital dannelse, cybersikkerhed og digital dømmekraft
 - www.emu.dk/grundskole/it-og-teknologi
- U-Web
 - Danidas undervisningsportal med gratis materialer til alle klassetrin, herunder film, digitale undervisningsmaterialer og interaktive websider.
 - www.u-web.dk/da/grundskolen
- Norden i Skolen
 - Materialer med fokus på nordisk sprog og samarbejder, bl.a. et filmbibliotek, faglige forløb og mulighed for nordiske partnerklasser.
 - www.nordeniskolen.org/da
- eTwinning
 - eTwinning er en platform med henblik på kommunikation, skoleudviklingsforløb, projektsamarbejde og udveksling for pædagogisk personale og deres elever. Det er et stort uddannelsesfællesskab på tværs af Europa, der arbejder sammen med det europæiske uddannelsesprogram, Erasmus+.
 - I kan registrere jer og finde partnere eller blot blive inspireret til spændende læringsforløb med udsyn:
<https://www.etwinning.net/da/pub/index.htm>
 - I kan holde jer opdateret om eTwinning i Danmark og finde hjælp til teamet eller skolen med at komme i gang med eTwinning blandt de mange eTwinning-ambassadører i hele Danmark her:
<https://etwinning.dk/>
- UNICEF Rettighedsskole
 - Materiale om børns rettigheder til alle trin med fokus på at inddrage og styrke elevernes stemme – med mulighed for at blive en formel Rettighedsskole.
 - www.rettighedsskoler.unicef.dk/
 - www.unicef.dk/boern-skole/undervisning-i-boerns-rettigheder/

- RYK på dine rettigheder
 - Børnerådet og Børneportalen står bag kampagnen, der bl.a. indeholder et spil, som kan gøre eleverne klogere på deres rettigheder.
 - <https://www.boerneportalen.dk/ryk-paa-dine-rettigheder/>
- Fonden for Entreprenørskab – nationalt videnscenter
 - Materialer og aktiviteter til undervisning i 0.-10. klasse med fokus på entreprenørskab
 - www.ffe-ye.dk/undervisning/grundskolen/undervisningsmaterialer
- Praksisnær undervisning i skolen
 - Materialet rummer bl.a. en didaktisk model og konkrete undervisningsforløb med fokus på koblingen mellem eleverne, fag og omverden – og derved på at styrke den praksisnære og anvendelsesorienterede dimension i skolen. Materialet er udarbejdet af VIA University College, Kommunernes Landsforening og Danmarks Lærerforening.
 - <https://vpt.dk/praksisnaer-undervisning-i-skolen>
- Undervisningsministeriet – teknologiforståelse
 - Materiale udarbejdet af et konsortium bestående af alle danske professionshøjskoler for Børne- og Undervisningsministeriet
 - www.tekforsøget.dk/forlob
 - www.tekforsøget.dk/faglig-stoette/ressourcer/
- Tekspærimenteret
 - Materiale udarbejdet af EduC i samarbejde med Teknologipagten
 - www.tekspærimenteret.firebaseio.com/
- Professionshøjskolen Absalon – teklærer.dk
 - Materiale udarbejdet af Professionshøjskolen Absalon om teknologiforståelse til brug i hhv. den fagfaglige undervisning og i den understøttende undervisning.
 - www.tek-lærer.dk
 - www.tek.pæd.dk
- FabLab Middelfart
 - FabLab Middelfart understøtter skolers muligheder for at integrere designtænkning, digital fabrikation og programmering i undervisningen. Hjemmesiden rummer egne undervisningsforløb og henviser til andre relevante materialer.
 - <https://fablab.middelfart.dk>
- FabLab@school.dk
 - FabLab@SCHOOLdk er et netværk, der arbejder forskningsbaseret med digital fabrikation, designtænkning og empowerment af fremtidens elever og lærere. Hjemmesiden rummer en platform til deling af forløb.
 - https://fablabatschool.dk/fablab_forloeb/

7.2 Bæredygtighed som fundament

- Verdens Bedste Nyheder
 - www.verdensbedstehenyheder.dk
 - www.verdensmaal.org/undervisere
 - www.verdenstimen.dk
 - Verdenstimen.dk samler undervisningsmateriale om verden og Verdensmålene fra en række danske NGO'er og undervisningsorganisationer. Verdenstimen dækker alle trin og fag og ligger i uge 36, men materialerne er frit tilgængelige året rundt.
 - Del af World's Largest Lesson; et tilsvarende læringsite på engelsk: <http://worldslargestlesson.globalgoals.org/>
- Verdensmål.nu
 - Elevbøger og lærervejledninger rettet mod dansk og naturfagene
 - www.verdensmaal.nu
- UNESCO Verdensmålsskoler
 - Materiale om globalt medborgerskab og bæredygtig udvikling – med mulighed for at blive medlem af et forpligtende netværk.
 - <https://unesco-asp.dk/>
- 2030 skoler
 - Cases med inspiration til at få skabt et bæredygtigt fundament – både ift. undervisning, organisation og drift – med mulighed for at blive medlem af et forpligtende netværk.
 - <http://2030skoler.dk/>
- Aktion Verdensmål
 - Skoler i Danmark og Grønland står bag innovationsdidaktiske forløb om verdensmålene for både indskoling, mellemtrin og udskoling.
 - <https://aktionverdensmaal.net/>
- Astra – Det nationale naturfagscenter
 - Samler en række henvisninger til forløb, aktiviteter og inspiration til undervisning i bæredygtig udvikling.
 - <https://astra.dk/verdensmaal>
- Hele Verden i Skole
 - En kampagne der sætter børns ret til uddannelse på skoleskemaet. Materialerne er udarbejdet af Oxfam IBIS og Red Barnet.
 - <https://heleverdeniskole.dk/>
- Friluftsrådet – Grønt Flag Grøn Skole
 - Et undervisningsprogram i bæredygtig udvikling med natur, miljø og udeliv som centrale omdrejningspunkter – med mulighed for via 7 trin at blive formel Grøn Skole.
 - <https://friluftsradet.dk/gron-skole/inspiration-materialer>

- Klimafaget.dk
 - En bred vifte af materialer til klimaundervisning i grundskolen og gymnasiet.
 - <https://www.klimafaget.dk/>
- CONCITO – Danmarks Grønne Tænketaank: Klimaambassaden
 - Klimaambassaden er CONCITOs kontaktflade med børn og unge, og visionen er at udvikle en faglig grøn rygrad, der vil bidrage til at uddanne fremtidens grønne generationer.
 - <https://concito.dk/klimaambassaden>
- Danmarks Statistik
 - Danmarks Statistik er i gang med et udviklingsarbejde om nationale mål for bæredygtighed, der skal forelægges udvalg i Folketinget.
 - www.voresmaal.dk

7.3 En skole i bevægelse

- emu.dk – Danmarks læringsportal, fx
 - Om bevægelse, åben skole og faglig fordybelse/lektiehjælp
 - <https://emu.dk/grundskole/varieret-undervisning>
- Dansk Skoleidræt
 - Materiale med inspiration til motion og bevægelse i skoledagen.
 - <https://skoleidraet.dk/>
- FIIBL – Forsknings- og innovationscenter for idræt, bevægelse og læring
 - FIIBL drives af Syddansk Universitet og UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole og producerer og formidler ny praksisnær viden om idræt, bevægelse og læring – i tæt samspil med og til gavn for det omgivende samfund.
 - <http://fiibl.dk/>
- TIBIS
 - Materiale med fokus på inklusion af børn og unge med handicap i idrætsundervisning, herunder i natur- og udeaktiviteter.
 - <http://tibis.dk/>
- Skolen i virkeligheden
 - Middelfart Kommune bidrager aktivt til Danmarks største åben skole-portal til grundskolen, hvor der kan findes inspiration og konkrete forløb til undervisningen, fx indenfor bevægelse, kultur og samfund, natur- og friluftsliv, erhverv mm.
 - <https://skolenivirkeligheden.dk/middelfart>

- Lærernes a-kasse – Stemmer fra praksis
 - Stemmer fra praksis er en podcast-serie, der giver et hurtigt view over forskning og konkrete eksempler fra praksis. I hver udsendelse introduceres et nyt tema fra en forskers og en lærers vinkel, fx om teknologiforståelse, bæredygtig undervisning, bevægelse i undervisningen, feedback og skole-hjem-samarbejdet.
 - <https://laka.dk/tilbud/podcast-temaer-oversigt/stemmer-fra-skolen>
- Lærernes a-kasse – Lærerdilemmaet
 - Lærerdilemmaet er en podcast-serie, hvor et panel af lærere fra forskellige dele af landet giver svar på nogle af de udfordringer, som lærere står overfor i dagligdagen.
 - <https://laka.dk/tilbud/podcast-temaer-oversigt/tema-test2/>
- Videre med Professionelle Læringsfællesskaber
 - Viden og fortællinger fra praksis om skolernes arbejde med professionelle læringsfællesskaber.
 - <https://videremedplf.dk/>

7.4 En attraktiv skole

- emu.dk – Danmarks læringsportal, fx
 - Viden og værktøjer til dansk og matematik ift. at arbejde med turboforløb og intensive læringsforløb, forældreinddragelse, peer learning, mentor- og tutorprogrammer samt monitorering og feedback.
 - www.emu.dk/grundskole/program-loft-af-de-fagligt-svageste-elever
 - Undervisningsmaterialer og vejledninger til indsatsen "Vi ses, læsemakker", hvor en ældre makker læser med en yngre makker, og den ældre makker får supervision før og under forløbet af en læsekyndig person.
 - <https://emu.dk/grundskole/dansk/laesning/vi-ses-laesemakker>
 - Temaside om undervisningsmiljø og læringsfællesskaber, herunder mobning, forældresamarbejde og inkluderende læringsfællesskaber.
 - www.emu.dk/grundskole/undervisningsmiljo
- Dansk Center for Undervisningsmiljø
 - Viden og værktøjer til at fremme et godt psykisk, socialt og fysisk undervisningsmiljø – fokus på emner såsom elevoptimisme, krop og bevægelse, fællesskaber og (digital) mobning.
 - www.dcum.dk/grundskole
- Fri for Mobberi
 - Fri for Mobberi er et forebyggende antimobbeprogram til 0-9-årige børn, fagfolk og forældre, som Mary Fonden og Red Barnet står bag.
 - www.friformobberi.dk

- UNICEF - Klassens time
 - UNICEF har spurgt danske skoleelever om, hvornår de føler sig allermest udsat og udenfor i skolen. Med støtte fra Velux Fonden er det blevet til 12 podcastepisoder, hvor det er de unge, der sætter dagsordenen.
 - <https://www.unicef.dk/klassenstime/>
- Elevvenlige kommuner
 - Middelfart Kommune er del af partnerskabet, der ledes af Danske Skoleelever, som skal bidrage til at sikre og optimere elevdemokratiet.
 - <https://skoleelever.dk/elevvenlig/>

Bag om visionen

Middelfart
Kommune

Marts 2020

8. Referencer og supplerende litteratur

- Andersen, Frans Ørsted (2006), *Flow og fordybelse. Virkelystens og det gode livs psykologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Arnmark, Line (2018), *Afsluttende rapport. Fremfærdsprojektet "Styrket inddragelse af de professionelle viden i skolens udvikling"*. København: Københavns Professionshøjskole.
- Bruun, Jens, Lieberkind, Jonas & Schunck, Heidi Bay (2018), *Unge, skole og demokrati. Hovedresultater af ICCS 2016*. Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet: Rosendahl A/S.
- Bundsgaard, Jeppe, Sofie Bindslev, Elisa Nadire Caeli, Morten Pettersson og Anna Ruusman (2019), *Danske elevers teknologiforståelse. Resultater fra ICILS-undersøgelsen 2018*. Aarhus Universitetsforlag
 - Hentet på: <https://projekter.au.dk/icils/>
- Byram, Michael (2000), "Evaluering af interkulturel kompetence" i *Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik, årgang 6, nr. 18 (2000): Interkulturel kompetence*.
 - Hentet på <https://tidsskrift.dk/spr/issue/view/8432>
- Dansk Center for Undervisningsmiljø (2017), *Elevernes fællesskab og trivsel i skolen. Analyser af Den Nationale Trivselsmåling*.
- Dansk Center for Undervisningsmiljø (2016), *Fra kedsomhed til trivsel i skolen. Teori og data fra Den Nationale Trivselsmåling*.
- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2019a), *EVA Tema. Hjernen og kroppen*.
- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2019b), *Praksisfaglighed i skolen. En forundersøgelse*.
- FN-Forbundet & Mellemlfolkeligt Samvirke (1987), *Vor fælles fremtid – Brundtland-kommissionens rapport om Miljø og Udvikling* (benævnt Brundtland-rapporten).
- Fonden for Entreprenørskab (2019), *Gør entreprenørskabsundervisning eleverne gledere for at gå i skole? (faktaark)*
 - Hentet på: <https://www.ffe-ye.dk/fonden/nyheder/nyheder/goer-entreprenoerskabsundervisning-elever-gladere-for-at-gaa-i-skole>.

- Fonden for Entreprenørskab (2016), Taksonomi i Entreprenørskabsuddannelse - perspektiver på mål, undervisning og evaluering. 2. udgave. Odense: Fonden for Entreprenørskab.
- Fredens, Keld (2018), *Læring med kroppen forrest*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Fullan, M., & Scott, G. (2014), *New pedagogies for deep learning whitepaper: Education PLUS*. Seattle: Collaborative Impact SPC.
- Hildebrandt, Steen (2019), *Danmark og verdensmålene – en ny dagsorden*. Viborg: Nørhaven.
- Høj, Bodil Borg & Christensen, Andreas Bolding (2019), *Matematik og bevægelse – hvordan?*
 - Hentet på: <https://www.via.dk/efter-og-videreuddannelse/paedagogik-laering/imoow>
- Jensen, Iben (2020), *Global dannelse. Praksis og potentialer på danske efterskoler*. Aalborg Universitetsforlag.
 - Hentet på: <https://vbn.aau.dk/da/publications/global-dannelse-praksis-og-potentialer-p%C3%A5-danske-efterskoler>
- Kemp, Peter (2013), *Verdensborgeren. Pædagogisk og politisk ideal for det 21. århundrede*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kirkegaard, Thomas (2017), "21st century skills – at lære at gå på kviksand" i *Liv i Skolen*, årgang 2017, vol. 3, pp. 6-17. Aarhus: VIA University College.
- Kirketerp, A & Hyldig, K. S (2016), *Innovation i folkeskolen – foretagsomhed som kompetence*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Kirketerp, A. & Knoop, H. H. (2019), "Motivation og frihed i pædagogikken" i Rasmussen, T. N. & Søndberg, A.(red.) (2019). *Motivation – i klasseledelse, relationer og didaktik*. Aarhus: KvaN.
- Knoop, Hans Henrik (2019), *Middelfart – Den gode skoledag 2019 – handout*.
- Knoop, Hans Henrik (2005), "Om kunsten at finde flow i en verden, der ofte forhindrer det" i *Et nyt læringslandskab – Flow, intelligens og det gode læringsmiljø*. Knoop, H. H & Lyhne, J. (red.). Dansk Psykologisk Forlag.
- KOSMOS – Nationalt videncenter (2018), *Vidensnotat til kampagnen udskolingen i bevægelse*. København: Undervisningsministeriet.

- Københavns Professionshøjskole, Læremiddel.dk, VIA University College, Professionshøjskolen UCN og Rambøll Management Consulting (2018), *Forsøg med teknologiforståelse i folkeskolens obligatoriske undervisning.*
 - Hentet på: www.tekforsøget.dk
- Lund, Gro Emmertsen & Winslade, John (2018), "Håndtering af samspilsproblemer i skolen – et spørgsmål om skolekultur" i *Relationel praksis – tidsskrift om ledelse og organisationsudvikling*, årgang 9, nummer 1, 2018, s. 6-15. Forlaget Mindspace.
- Løgstrup, K.E. (1956), *Den etiske fordring.*
- Madsen, Kasper Lasthein (2019), *Hvad du har i benene, må du også have i hovedet. Når elevernes møde med det faglige indhold tager afsæt i krop og bevægelse.*
 - Hentet på: <https://www.via.dk/efter-og-videreuddannelse/paedagogik-laering/imoow>
- Madsen, Kasper Lasthein & Aggerholm, Kenneth (2020), "Embodying education – a bildung theoretical approach to movement integration" i *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, DOI: 10.1080/20020317.2019.1710949.
 - Hentet på: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/20020317.2019.1710949>
- Middelfart Kommune (2018a), *Bæredygtige lokalsamfund.*
 - Hentet på: <https://baeredygtigelokalsamfund.middelfart.dk/>
- Middelfart Kommune (2018b), *Politiske mål. Middelfart Byråd 2018-2021.*
- Middelfart Kommune (2019a), *Fra Middelfartbarn til Verdensborger – samlet strategi for folkeskolerne, Ungdomsskolen og Musikskolen i Middelfart Kommune*
- Middelfart Kommune (2019b), *Plan- og bæredygtighedsstrategi.*
- Månsson, Hans (2014), *Bæredygtig pædagogik og praksisudvikling.* Viborg: Dansk Psykologisk Forlag.
- Oxford Research (2020), *Sunde Børn Bevæger Skolen – Slutrapport.*
 - Hentet på <https://skoleidraet.dk/sundeboernbevaegerskolen/inspiration-og-materialer/undersogelser-om-bevaegelse-i-skolen/>

- Professionshøjskolen Metropol, VIA University College og Rambøll Management Consulting (2017) *Program for løft af de fagligt svageste elever. Redskaber. Løbende evaluering og feedback. Dansk og Matematik*. København: Undervisningsministeriet.
- Rambøll Management Consulting, VIA University College og Københavns Professionshøjskole (2020), *Rapport om undersøgelse af undervisning i specialundervisningstilbud*.
- Regeringen, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti (2018), *Aftale mellem Regeringen, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti om Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden*.
- Teknologipagten (2020), *Teknologipagtens symposium. Det gode skole-virksomhedssamarbejde*.
 - Hentet på: <https://www.teknologipagten.dk/publikationer/symposier>
- Undervisningsministeriet (2018), *Handlingsplan for teknologi i undervisningen*.
 - Hentet på: www.uvm.dk/handlingsplan-for-teknologi-i-undervisningen
- VIA University College, Kommunernes Landsforening, Danmarks Lærerforening, Fremfærd (2020), *Praksisnær og anvendelsesorienteret undervisning i et dannelsesmæssigt perspektiv – få inspiration til din undervisning*.
 - Hentet på: <https://www.dlf.org/dlf-mener/fag/praksisnaer-undervisning-i-skolen>
- VIVE – Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (2020a), *Den længere og mere varierede skoledag. En analyse af reformens elementer*.
- VIVE – Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (2020b), *Elevernes læring, trivsel og oplevelser af undervisningen i folkeskolen. En evaluering af udviklingen i reformårene 2014-2018*.